

УДК 330.332.01

В. І. Кириленко, д-р екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МЕХАНІЗМ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто процеси та тенденції формування механізму інвестиційного партнерства в системі гарантування економічної безпеки України на сучасному етапі розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальне партнерство, інвестиційне партнерство, механізм інвестиційного партнерства, інвестиційна безпека, економічна безпека.

Вибір стратегічних цілей у процесі системних перетворень нашого суспільства передбачає пошук найефективніших моделей функціонування ринкового господарства, відповідних їм інститутів та інструментів, які б забезпечували гармонізацію інтересів та мотивів до співпраці переважної більшості основних суб'єктів економічної діяльності. Однією з найпривабливіших у цьому плані моделей, є модель соціального ринкового господарства, яка використовується в розвинених країнах Західної Європи, у різних її проявах уже значний час.

Діапазон думок стосовно визначення сутності та місця соціального партнерства в сучасній економічній та господарській системах досить широкий і достатньо глибокий аналіз даного явища проведено у роботах В. Гуляєва, В. Жернакова, Ю. Зайцева, В. Міхєєва, В. Савчука [1; 4; 5; 8; 9]. Розуміння суті цього явища криється у змінах, які відбуваються в економічній системі суспільства під впливом потреб та динаміки розвитку продуктивних сил.

Головною функцією соціального партнерства є забезпечення, у взаємозв'язку з іншими економічними та соціальними інструментами, рівноважного та динамічного стану системи економічної діяльності в умовах виникнення об'єктивної потреби у спільних діях усіх основних суб'єктів господарської діяльності, тобто в умовах появи інтересу до пошуку форм і механізмів узгодження, координації рішень та дій на принципах соціальної справедливості та відповідальності.

Визначаючи роль і місце соціального партнерства важливо виділити в цьому системному явищі структурний елемент, який називають інвестиційним партнерством [3; 7]. Поява інвестиційного партнерства пов'язана з низкою умов, чинників та процесів.

Механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки є сукупністю способів організації інвестиційної діяльності, які використовуються з метою підвищення рівня економічної безпеки і забезпечення на цій основі сприятливих умов для економічного і соціального розвитку, конкурентоспроможності економіки, економічного зростання та добробуту населення.

Механізм реалізації інвестиційної безпеки як система включає ринковий, державний механізм та механізм інвестиційного партнерства в економічній сфері.

Формування механізмів забезпечення інвестиційної безпеки багато в чому визначається співвідношенням ринкового і неринкового секторів, домінантами їх подальшого розвитку. Між названими механізмами існують прямі та зворотні взаємозв'язки забезпечення інвестиційної безпеки та здійснення структурних перетворень.

Проведення структурних перетворень в економіці пов'язане з консолідацією всіх прошарків суспільства на базі загальних, особистих, колективних і державних інтересів. На наш погляд, для проведення структурних перетворень, створення високо-ефективної економіки необхідно тісне співробітництво держави, підприємців і населення за провідної ролі держави. Актуальність такого співробітництва доводиться досвідом розвитку США у 1930-х рр., повоєнного розвитку Німеччини, Японії та інших країн. Тому в умовах нестабільної економічної ситуації партнерство між державою, реальним сектором і фінансовим сектором має стати одним із принципів фор-

мування ефективної інвестиційної політики. Але, на нашу думку, це має бути не просто формальне співробітництво, а адресне, конструктивне інвестиційне партнерство.

Світова практика показує, що найефективнішим напрямом державної діяльності щодо нормалізації інвестиційного процесу є не пряме фінансування величезної кількості об'єктів, що гостро його потребують, а оптимізація макроекономічних показників і забезпечення економічного порядку та справедливого розподілу створюваних благ.

Необхідно також зазначити, що неузгодженість інтересів різних суб'єктів господарювання в перебігу об'єктивно назрілих реформ, превалювання відомчих, місцевих інтересів призвели до економічного спаду й згасання інвестиційного процесу. Потрібен комплекс адекватних заходів, які сприяли б розвитку інвестиційного процесу та стійкому економічному зростанню.

Проблема полягає не тільки у формальному створенні сприятливого інвестиційного клімату. Інвестиції зможуть стати поштовхом до промислового розвитку тільки тоді, коли економіка вже знаходиться на підйомі та створені умови для реалізації інвестицій у вигляді функціонуючого виробництва та інвестиційної інфраструктури.

У цьому зв'язку доцільно розглянути передумови створення інвестиційного партнерства, його завдання й механізм реалізації структурних перетворень. Як уже зазначалося, слід звернути увагу на найважливіші причини кризового стану економіки. Це — розбіжність між потенційно можливим і реальним сукупним попитом, який сформувався, насамперед через несприятливі й хиткі характеристики грошово-кредитної системи. Таке становище можна виправити методами макроекономічного регулювання.

Інша причина — неадекватність структурних перетворень в економіці, коли існує реальна можливість ефективнішого використання наявних ресурсів. За таких умов мало підстав розраховувати на ефективне розміщення ресурсів, яка дає змогу досягти мети, застосовуючи чисто ринкові важелі. Необхідно створити механізм прийняття політичних і економічних рішень, які формують інституційне середовище, де для більшості економічних суб'єктів було б вигідним форсоване створення індустріальної бази. Це відповідає вимогам забезпечення високого життєвого рівня населення, екологічної безпеки, раціонального і заощадливого використання природного потенціалу, достатньої обороноздатності.

Співробітництво держави, реального сектора економіки і фінансового сектора, що ґрунтується на певних взаємних домовленостях щодо спільного здійснення інвестиційної структурно-формуючої діяльності і розподілу здобутих результатів, оформлених законодавчо, може бути, на наш погляд, названо інвестиційним партнерством. Інвестиційне партнерство — це здійснення інвестиційної політики, що передбачає узгодження суб'єктами інвестиційних відносин цілеспрямованої інвестиційної діяльності щодо забезпечення її активізації для якісних зрушень у розвитку національної економіки. Іншими словами, суть інвестиційного партнерства полягає у визначенні й дотриманні кожним його учасником відповідних погоджених правил і норм поведінки, здійснення яких закладає підґрунтя для формування сприятливого інвестиційного клімату та активізації інвестиційної діяльності.

Реалізація механізму інвестиційного партнерства, на відміну від колишньої практики інвестування, передбачає координацію зусиль усіх учасників цього процесу з урахуванням їх інтересів і досягнення консенсусу у збільшенні інвестиційних ресурсів і підвищенні ефективності їх використання на всіх стадіях кругообігу.

Розглядаючи партнерство на етапі домовленостей, доцільним є вирішення таких питань:

1. визначення сфери та важелів впливу держави і підприємств реального сектора в інвестиційному процесі;
2. визначення завдань інвестиційного партнерства;
3. розробка механізму реалізації інвестиційного партнерства.

Дієвість механізму використання інвестиційного партнерства для формування ефективної інвестиційної політики не викликає сумнівів. Основні напрями участі

держави в інвестиційному партнерстві, які можуть бути уточнені або розширені за реальної організації інвестиційного партнерства, на наш погляд, можна визначити у такий спосіб:

- розробка загальних положень, правових і економічних основ інституту партнерства і відповідної інфраструктури;
- створення і підтримка сприятливого інвестиційного клімату та, насамперед, стійких, нормальних характеристик грошово-кредитної системи, а також усунення дефектів ринкового регулювання в традиційних галузях;
- модернізація і подальший розвиток виробничої і соціальної інфраструктури, у тому числі освоєння нових, перспективних для розвитку промисловості районів;
- субсидування перспективних науково-дослідних розробок, що виводять економічну структуру країни на передові позиції;
- масові операції на фондовому і товарному ринках для виведення та утилізації великої кількості застарілого устаткування;
- створення необхідних умов, у тому числі пільгового фінансування, пільгового оподаткування тощо для обмеженого переліку галузей високих технологій для завоювання лідируючих позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- інвестиції в людський капітал для розвитку інноваційних здібностей і підвищення загальної кваліфікації робочої сили;
- управління фінансовими потоками на макrorівні, налагодження механізму нагромадження — інвестиції.

Установлення сфер і масштабів діяльності держави в структурних перетвореннях означає, що решта питань зважуються іншими учасниками інвестиційного партнерства (реальним і фінансовим секторами) самостійно в рамках спільної програми дій під загальною координацією мінімальної кількості представників інвестиційного партнерства. З одного боку, це допоможе якоюсь мірою звільнитися від традиційної автократичності й невідповідності державного апарату. З іншого — запобігти необґрунтованим спробам звалити на державу власні прорахунки керівництва підприємств у реальному і фінансовому секторах. У реалізації ідеї партнерства, головне, що може бути досягнуто, — це зростання рівня довіри до урядової політики і дій партнерів у ставленні один до одного.

Завдання інвестиційного партнерства полягає в забезпеченні якісних зрушень в ефективності використання економічних ресурсів за рахунок тісної взаємодії і проведення спільної політики задіяних сторін за здійснення інвестицій в інфраструктуру та основний капітал галузей реального сектора.

Партнерами в інвестиційній сфері стають: держава, суб'єкти реального та фінансового секторів, а також домогосподарства. У цьому партнерстві кожен з його учасників грає відповідну роль. Так, держава розробляє організаційні, економічні і правові засади цього інституту та підтримує сприятливий інвестиційний клімат з обов'язковим посиленням стимулюючих функцій податків, захисту майнових прав як стратегічних інвесторів, так і дрібних, що створює надійні передумови для активізації акумулювання коштів домогосподарств на інвестиційні цілі. Реальний сектор має забезпечувати активізацію інвестиційної діяльності в узгоджених напрямках структурної перебудови, фінансовий — підтримувати стабільність національної валюти та забезпечувати прийнятне кредитування пріоритетних напрямів розвитку економіки, а домогосподарства — активізувати нагромадження коштів для інвестування.

Застосування механізму інвестиційного партнерства дасть змогу ефективно використовувати наявні економічні ресурси в результаті погодженої інвестиційної політики.

Найважливішим для реалізації інвестиційної діяльності та забезпечення інвестиційної безпеки в країні є створення спеціального Агентства з питань інвестицій, на яке має бути покладені функції залучення інвестиційних ресурсів у економіку, координації інвестиційних процесів, визначення пріоритетів інвестування, створення нових ніш для інвестування капіталу, захист прав інвесторів, моніторинг інвестиційної безпеки тощо.

За підсумками наради Президентом України підписано Указ від 7 липня 2003 р. № 580 «Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України», яким передбачається низку заходів для покращання інвестиційної діяльності, зокрема розроблення законопроекту про державну підтримку та стимулювання інвестиційної діяльності, здійснення заходів щодо утворення акціонерної компанії «Агентство з питань іноземних інвестицій».

Державне агентство інвестиційної політики має створюватися на базі вивчення досвіду різних країн, адже такі агентства функціонують майже в усьому світі, у багатьох країнах цих структур кілька — не лише центральні, а й регіональні. Всього агентств із залучення інвестицій у світі 390, 64 з них — у Канаді і США, 107 — у Західній Європі. У Центральній і Східній Європі їх 24 [2]. У Польщі, Болгарії, Чехії діяльність подібних агентств дала відчутні результати. У цих країнах після створення подібної структури обсяги залучених із-за кордону капіталу збільшилися, відповідно, у 23, 10 і 8 разів [10].

Механізм інвестиційного партнерства як інституційна складова інвестиційної діяльності, на наш погляд, має посилити синергетичні ефекти інвестицій в економіці. Синергетичний ефект інвестицій свідчить про мультиплікативний вплив інвестицій на валовий внутрішній продукт. Послідовно-паралельне впровадження інновацій у суміжних галузях дає можливість приумножувати інноваційний ефект [6]. Наприклад, за харчовою промисловістю активізується сільське господарство, виробництво мінеральних добрив, відповідні галузі машинобудування. Розширення торгівлі викликає розвиток транспорту, зв'язку, пакувальної промисловості. За розвитком житлового будівництва збільшуються обсяги виробництва будівельних матеріалів, будівельних машин, меблів, хімічної продукції, побутової техніки. Розвиток фармацевтики викликає розвиток хімічної промисловості і медтехніки; розвиток транспорту і зв'язку викликає розвиток транспортного машинобудування, телекомунікаційної галузі.

Засобом отримання синергетичного ефекту є технопарки, що сприяють підприємницькій активності, створенню робочих місць і науково-технічної інфраструктури. В Україні створено 15 технопарків. Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 17.07.1999 р. учасникам технопарків передбачено (строком на 15 років і за умови виконання проектів технопарку) податкові пільги, звільнення від мита товарів, що ввозяться за імпортом для інноваційних проектів, звільнення від обов'язкового продажу валюти надходжень за цими проектами. В рамках технопарків за 2000—2003 рр. випуск наукомісткої продукції становив 2,07 млрд грн, утім, майже весь обсяг цієї продукції в 2003 р. вироблено Інститутом електрозварювання ім. Патона (65 %) та Інститутом монокристалів (34 %) [6].

Отримання синергетичного ефекту можливе на базі використання секторів науково-технологічної бази, які зберегли високий потенціал. Наприклад, за умов достатньої інвестиційної активності м. Миколаїв, де зосереджене суднобудівне виробництво, конструкторські бюро, галузеві інститути, кораблебудівний університет, може перетворитися на потужний технополіс. Передумови для створення технопарку, орієнтованого на розвиток важкого машинобудування та високих криогенних технологій, є в м. Харкові. Технопарком ракетобудівної галузі можна вважати суміжні виробництва Дніпропетровська та підприємство «Хартрон». З розширенням потужностей авіаційного заводу на базі КБ ім. Антонова у м. Києві може бути створений технопарк авіабудівної галузі.

Розвитку агропромислового комплексу сприятиме створення науково-технічних центрів (НТЦ). Зокрема, доцільно поєднати наукову базу Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування та потенціал заводів «Гідросила», «Червона зірка», Світловодського заводу «Пресмаш». Є передумови створення НТЦ у галузі землеробства, тваринництва, харчовій промисловості в м. Черкаси, Полтава, Васильків.

Створення окремих технопарків і технополісів є можливим і в транскордонному просторі. Наприклад, на базі створеного у 2004 р. технопарку «Яворів» у Яворівському районі Львівської області та Любачівському повіті Підкарпатського воєводства Польщі може виникнути потужний осередок інновацій. Будівництво транзитних лінійних об'єктів також викликає синергетичний ефект розвитку регіонів. Такі об'єкти є центрами тяжіння інвестицій, оскільки вимагають облаштування і обслуговування.

Комплексне використання інвестиційного потенціалу в межах кластерних утворень та інших інвестиційно-орієнтованих форм підприємництва вимагає посиленої уваги з боку уряду. Кластери є агломерацією підприємств у межах одного чи кількох регіонів, використовують ефект кооперації, націлені на виробництво кінцевої продукції світового рівня, включають спеціалізовану інфраструктуру, орієнтуються на доступ до нематеріальних активів.

Інвестиційні можливості посилюються за рахунок створення інвестиційно-орієнтованих галузевих і диверсифікованих форм підприємництва (венчурного бізнесу, акціонерних товариств, холдингів, фінансово-промислових груп, спільних підприємств, транснаціональних корпорацій, консорціумів). Ці форми на базі механізму інвестиційного партнерства сприяють збереженню збалансованого і сучасного корпоративно-коопераційного каркасу економіки через регулювання міжгалузевих рухів капіталу і сполучення інвестицій з інноваціями.

Необхідність достатнього інвестування соціальних і екологічних потреб має обов'язково враховуватися в інвестиційній політиці держави. Пріоритетним об'єктом інвестування є людський капітал. Посилення ролі освіти і прискорення технологічних змін призвели до того, що інвестиції в людський капітал нині перевищують вкладення у фізичний капітал.

Наступним пріоритетним напрямом, що має реалізуватись найповніше на основі механізму інвестиційного партнерства, є інвестиції у природоохоронні заходи. Наука має розглядатися не як самоціль, а як засіб задоволення потреб людства за умов врахування вимог щодо гуманізації науково-технічного прогресу. Термін «сталий розвиток» введений для зсуву акцентів у бік гармонізації економічного розвитку з охороною довкілля. Відповідний акцент слід зробити в інвестиційній політиці у зв'язку з багатьма екологічними проблемами, нераціональним використанням природних ресурсів, зменшенням у попередні роки витрат на охорону природи.

У функції інституту економічної безпеки та її інвестиційної складової як інституту державного управління має входити як формування норм економічної політики держави і норм поведінки суб'єктів підприємництва, так і реформування цих норм у випадку втрати їхньої адекватності.

Досвід економічно розвинутих країн показує, що в існуванні інституту економічної безпеки зацікавлені як держава, так і підприємництво. Держава у соціально-орієнтованій економіці має функції, більшість яких націлені на гарантування ефективного здійснення підприємницької діяльності, інвестування. З боку підприємців існує така ж глибока зацікавленість у своїй економічній безпеці та безпеці здійснених інвестицій, оскільки держава формує «правила гри» і погоджує інтереси економічних агентів на основі реалізації принципів справедливості та ефективності.

Серцевиною системи економічної безпеки є особлива, властива даній країні, модель взаємин бізнесу і держави. Аналіз показує, що для системи економічної безпеки Україні характерні такі риси: пріоритетний розвиток, підтримка, захист інтересів великого бізнесу, представники якого мають вплив на формування законів і економічної політики країни. Оскільки в Україні великий бізнес, як правило, зосереджений у видобувних галузях, такий вид відносин стимулює експортно-орієнтований тип економіки. Через це в збитку залишаються інтереси представників малого і середнього бізнесу, що працюють на внутрішній ринок.

Мета системи економічної безпеки та механізму інвестиційної партнерства — регламентованими методами та засобами захищати і забезпечувати економічний

порядок та процеси інвестування. Під економічним порядком розуміється модель, організаційна структура економічних інститутів і відносин, за допомогою яких здійснюється найбільш прийнятний на певний момент часу процес інвестування. Економічний порядок знаходить прояв у Конституції, законах, програмах і державній економічній політиці.

Роль основних факторів реалізації найбільш важливих стратегічних завдань програми реформ та формування механізму інвестиційного партнерства відведено саме інституціональним перетворенням ринкового типу. Це, у першу чергу, оптимізація структури форм власності, формування прошарку ефективних власників і стратегічних інвесторів, проведення податкової реформи. Усе це безпосередньо буде сприяти переходові до ефективної галузевої структури суспільного виробництва, поліпшенню ринкового середовища і, зокрема, інвестиційного клімату, розширенню участі національного капіталу у світогосподарських зв'язках.

Література

1. Гуляєв В. Інформація в системі соціального партнерства // Україна: аспекти праці. — 2000. — № 7. — С. 48—56.
2. Горюнов Д. Инвестиционные рекорды // www.context-ua.com.
3. Денисенко М. П. Інвестиційне партнерство та його роль у прискоренні розвитку економіки // Проблеми науки. — 2003. — № 1. — С. 15—23.
4. Жернаков В. Соціальне партнерство як форма реалізації соціально-трудових відносин // Соціальний захист. — 1999. — № 7. — С. 56—64.
5. Зайцев Ю. К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 188 с.
6. Інвестування української економіки: Монографія / За ред. А. І. Сухорукова. — К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. — 440 с.
7. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія. — К.: КНЕУ, 2005. — 232 с.
8. Михеев В. А. Основы социального партнерства: теория и политика: Уч. для вузов. — М.: Экзамен, 2001. — С. 16—21.
9. Савчук В. С., Зайцев Ю. К. Соціальне партнерство як інструмент узгодження інтересів: стан і перспективи розвитку в Україні // Вчені записки. Вип. 4 / Ред. Савчук В.С. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 9—17.
10. Сыроватка С. Инвестиционный климат получит свой гидрометцентр // Деловая столица. — № 23/109. — 9 июня 2003 г.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2007 р.

УДК 336.5

О. С. Коцюба, ст. викладач,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ДІАГНОСТИКА ПРИВАБЛИВОСТІ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗА ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКО-МНОЖИННИХ ОПИСІВ

В статті порушується проблематика оцінки ефективності інвестиційних проектів в ситуації нечіткості вихідних фінансово-економічних параметрів. У межах цього доопрацьовано методи побудови нечітких оцінок для показників внутрішньої норми доходності і терміну окупності, первинні варіанти яких були запропоновані автором у попередніх роботах. Проведено порівняльний аналіз вказаних методів з відповідними альтернативними методами, що належать іншим науковцям, а також вдосконалено нечітко-множинну модель вибору найкращого інвестиційного проекту з множини попередньо згенерованих варіантів, вихідна версія якої також була сформульована автором раніше.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиційний проект, нечіткі оцінки, внутрішня норма доходності, термін окупності, ступінь можливості, модель інвестиційного вибору.